Puɗɗirɗum	2
Baabiraaɓe bonɓe won ɓiɓɓe bonɓe	3
Njaroowo bagi ɓuurti ɓolo	5
Fewre yo huyfinan	7
Yi'e aarabuure e yi'e Fulfulde	9
Wuyɓe e saaraa en mballooɓe wuyɓe	12
Jakka	14
Wanaa pullo fu won jom pulaaku	16
Mawɗo mo anndaa ko dawrata	18
Politikki e kaananke wuro	21
Dawru ko ɓuri welde ma fadde maa dawridinde goɗɗo	23
Fadde maa wi'taade pullo maa kaaɗo, wi'ta burkinaajo tay	25
Taa mballee palotooɓe laawi	28
Taa waɗan gujjo saabe	32
Buytee feloore, ɓeydon manoore	34
So sukaaɓe mbonii, yo baabiraaɓe njaasi	36
Mono fu wottoo mo ɓuri yiɗude, taa dooldee	37
Ko Amiiru Jibo e Bantaare kaaldi	40

Miilooji

Attention : dans ce pdf, la disposition des pages est adaptée en vue du **montage en livret** format A4 plié en 2.

Pour reconstituer le livret : les pages-PDF sont à imprimer en A4, **recto verso**, mode paysage.
Pour l'impression recto-verso,
choisir « retourner sur les bords courts »
et noter les pages-pdf : 1-2, 3-4, 5-6, 7-8, etc…
Une fois les feuilles A4 recto-verso faites, rangez-les dans l'ordre, pliez en 2 l'ensemble des feuilles A4
et faites agrafer les feuilles au centre, à la pliure.

Dewte suudu baaba

SEDELAN
Service d'Edition en Langues Nationales
Koudougou, Burkina Faso
2006
BurkinaDoc de Mil'Ecole : Textes en Fulfulde

Puɗɗirɗum

Dewtere heyre heɓaama, ɓeyditen dewte meeɗen. Nde inndi-tiraama Miilooji. Nder ko "Miilooji" winndaa ɗum, min kaajaa kanaa njannguɗo nde fu, faama koo ko heewi na woodi, kanaa kok-kondiren hakkillooji e muuɗum, heɓa annden no nanngitirɗen : nanngitiren no woodiri nafen ko'e meeɗen, nanngitiren no woodiri nafen hoddiiɓe meeɗen de nafen suudu baaba. Nafaa suudu baaba yo nafaa mono fu.

Miilooji ɗi walaa no njaarataa saboo wi'aakanaa ngoonga am wanaa ngoonga, ngoonga maaɗa wanaa ngoonga. Ngoonga yo ngoonga, haɓɓodaaki e fay gooto, haɓɓodaaki e fay gootum. Ndelle miilooji am ɗi, taa mbi'ee yo ɗi ngoonga, taa mbi'ee yo ɗi fewre. Miilo yo miilo : njanngee ɗi, de kokkondiron hakkillooji dow ko miiliɗon e majji. Ko ndartinɗon fu, ɗuum ɓuri woodude, Alla anndi ko ɓuri woodude.

Miilooji ɗi na kaɓɓodii e ko heewi. Gere majji mi wi'ii "Baabiraaɓe bonɓe won ɓiɓɓe bonɓe". Na nannga hakkillo naa nan-gataa ? Gere faa hannden mi wi'ii "Fadde maaɗa wi'taade pullo maa kaaɗo, wi'ta burkinaajo tay". Miilooji ɗi na keewi. Miilo fu janngu ɗum kile ɗiɗi maa tati, fadde maaɗa manude maa buykude.

"Miilooji" winndiraakanaa no yoni winndireede heɓa njan-nguɗo fu faama. Fulfulde nde kaalataa fu, so na a nana jelgoore, liptaakuure, boobolankoore, moosiire, nommaare .. ni Fulfulde winndiraande nde tiiɗataa ma faamude so a heesinoke. Do a faamaay fu, janngu de njanngitoɗaa ko a faaman.

Mawɗo Waalde Daraniinde Fulfulde nder Burkina

Iisaa Jallo

Voir aussi en pdf téléchargeable :

Sigiire fulfulde
Manuel d'apprentissage de lecture et d'écriture en fulfulde

Hiisa
Manuel d'apprentissage de mathématiques en fulfulde

Des contes en fulfulde :
Taali men Burkina : 1 - 2 – 3 – 4 – 5

et autres textes en Fulfude
dans
BurkinaDoc de Mil'Ecole : Textes en Fulfulde

naatawaa. De hannden hannden, yimɓe fu na ngarta warde ; na paama ɗume won laamu finaatawaa.
Be paamii koo wanaa yamude lampo tan won laamu ngu. Hannden yimɓe na paama seeda seeda koo laamu finaatawaa yo laamu daraniingu finaataawaa meeden. Fay ley sariyaaji meeden, na en anndi koo pulaaku ɗo woni fu, yo en alsilaami en.

Ndelle sariya diina na woni nder sariya meedenn. De ɗuum haɗataa sariya men finaatawaa du na ɗoon. Na woodi fijirdeeji meeden finaatawaa, na woodi golleeji meeden finaatawaa keewɗi. En mbi'a ndelle koo hannden hannden, yimɓe na leeɓi kakkilana finaatawaa.

Bantaare : Nder laamorde maa na woodi fu huunde finaatawaa waareteende hitaande hitaande maa ko miilotoɗaa joyyinde hitaande hitaande fu ?

Amiiru : Hannden hannden, huunde dagu ndeen walaa. De na mi annii waɗude ɗum so Alla jaɓii ɗo yaade duuɓi ngarooji ɗi. Na mi miiloo hiitaande fu, mi waɗa kawrital dagu balde tati maa nay fijirdeeje kaɓɓondirɗi e nagge.

Bantaare : Amiiru ! A waɗa politikki naa a waɗataa ?

Amiiru : Mi waɗiino politikki faa mi laatokeno depite. Hannden kaa haajaa wi'ee mi ɓaarii seeda fadde e ndeen.

Bantaare : Na mi waawi faamude ko saabii de ɓaaruɗaa ?

Amiiru : Ko saabii na heewi sanne. So mi wi'ii mi haallan fu, en nyallan ɗo en njottinaay.

Bantaare : Ndelle foofoo maaɗa Amiiru, fadde amin wartoyde nyannde gom.

Bantaare

Baabiraaɓe bonɓe won ɓiɓɓe bonɓe

Fulɓe mbi'i lobbe rimata lobbol. Wanaa ɗum fewre. So en taykoke e na'i meeden, ni en tawan noon ɗum worndi. Gaɗa majjum, na en mbaawi wi'ude lobbo rimata lobbo. Nder moosi han nden, lobbuɓe keewaa. Ko saabii ?

So wi'aama lobbo rimata lobbo, de nde weeti Alla fu yimɓe yo ndiman, de hawti fu lobbuɓe keewaa, ndelle baabiraaɓe lobbuɓe keewaa. Baabiraaɓe bonɓe ɓuri heewude. De ko saabii de na en mbi'a baabiraaɓe lobbuɓe keewaa ?

So baabiraaɓe lobbuɓe na keewunoo, ni wi'ataake sukaaɓe lobbuɓe keewaa. En fu ko annduden : sukaaɓe lobbuɓe keewaa. Noy le ngaɗeten de sukaaɓe lobbuɓe keewa ? Walaa so wanaa nde baabiraaɓe lobbuɓe keewi. Noy le ɓe keewirta ?

Heewugol baabiraaɓe lobbuɓe na tiiɗi. Ndaaraa, so luumo finii, baabiraaɓe ɓe fu luumo ngoni. Tawee na ɓe loowi buuɗi maɓɓe. No famɗiri fu, ɓe tawrete ko ɓe loowi.

So ɓe ndafaama, ɓe naata lotellaaji ɓe nyaama maarooji lobbi e makaroniiji lobbi. Be yakka teewuuji beldi. So ɓe nyaamidii, ɓe cooda cobbal ɓe ngaɗa diibee. Ndelle baabiyo njahuɗo luumo o, kam kaa nyallirtaa. Tilaay nyaaman. E sukaaɓe nyalluɓe wuro ɓee le ?

En fu na en anndi ko pullo moosi duroowo defata, e no defirta. Ko ɓuri heewude, so wanaa nyiiri won ɓenndaay ni yo lu'o. Wakkati gom, ko welaa, wakkati gom ko ɗuuɗaa. No worndi fu, hasaaki neema nyalla.

Ndelle nyalluɓe wuro yo nyalliran. Keddiiɓe na musina tan won nyallirtaa. Nde sukaaɓe nyalliri e nyalliraay fu, hasaaki keɓa teewu e maaro nyalooma, de keɓa cobbal ngaɗa cemmbam, dagu no baabiraaɓe nyallooɓe luumo ɓe ni.

Ɗuum saabii de sukaaɓe na eela nyalloyde luumo. Kamɓoy du keɓa nyaama ɓiɓɓe luumo, de ndaɗa rafo nyalloowo wuro ngo.

Ɗo sukaaɓe nyalloyta luumo ɗo, ngalaa mbuuɗu : ɓe ngollataa gollal mbuuɗu, baabiraaɓe maɓɓe kokkataa ɓe mbuuɗu, inniraaɓe maɓɓe kokkataa ɓe. Ndelle tilaay ɓe ɗaɓɓa maa ɓe mbujja so ɓe muuyii heɓude mbuuɗu. Nguyka ɓuri heewude.

Keɓirɗo buuɗim nguyka, na bonnu buuɗi. Tampaay de heɓi sakko. Bonnoowo buuɗi na heewi bononda. Bononda oon heewi de na wi'ee sukaaɓe mbonnoke.

Hannden nder moosi ɗo, sukaaɓe mbonniiɓe ɓuri ɓe mbonnaaki heewude. De walaa fu ko saabii ɗum so wanaa baabiraaɓe ɓe.

Baabiraaɓe mbooɗaa. No mboniri de cemtataa nyallude nder luuɓe nyaama ko weli, taweede ɓiɓɓe muɓɓoy to ngoni wuro to, yo nyallir. Alla hokku en baabiraaɓe lobbuɓe heɓa ɓiɓɓe lobbuɓe keewa.

Paamee koo ɓiɗɗo ndimaaɗo fu, yo lobbo rimetee. Tagu bammum bonngu ngu, bonnata ɗum. Ndelle bononda suka yo hewtorto ɗum, rimdataake. Innam e baabam e jaadiraaɓem ndaaɓata ɗum.

Alla woɗɗinan en bononda e bonondaaɓe, noon waɗata de mbooɗen.

Ko ɓeydi du, rafi jonnde wootere na tampini pulaaku. Ɗo joodii fu, yo dillol sakitotoo saboo na'i pulaaku jokkii, ndemooɓe na njidi ɗo ndema.

Ko ɓeydi faa hannden, kaɓe na ngoodi hakkunde ndemooɓe e durooɓe. Rafi ɗo yarnetee du na tampina durooɓe. So baraasi waɗaama, jom lu'ooji en ngara ndema tiinde weendu fu, walaa fu ɗo na'i ndewa njara. Ɗuum du, yo saɗɗaaji pulaaku.

Bantaare : A wi'ii rafi jooɗaade na tampina fulɓe. De noy wa'ta de ɓe njooɗoo ?

Amiiru : Kanaa ɓe piloo tabitirɗi. Tabitirɗi woni neɗɗo e nokkuurem, tabita e nokkuurem, de filoo no gollira e nokkuurem. Doggudu fajiri fu, ɗuum walaa ko hantata, yaarataa yeeso woodi saɗɗaaji ɗi kantataako.

Ndelle pulaaku ngu kanaa waylita dabare de sela wiide koo nde weeti fu yeeso ɓuurti.

Marugol ngol kanaa waylitee saboo waɗude na'i keewɗi a anndaa fu ɗo njaarataa ɗi, ɗuum du na tiiɗi. Pamee koo ndemooɓe ndemii ngaɗii na'i. Ndelle anen njogiiɓe na'i ɓe, ko waɗi de en ndemataa faa heewaa? Mo heewaa jawdi so waawii remii, remɲii, ni leeɓaa jom na'i hunngoo rema remna. En timminira koo haala no pulaaku waɗata de tampirim ɓuytoo na heewi. En mbaawaa hantude ka joonin.

Bantaare : Joonin na mi haajaa faamude salle laamuuji finaatawaa ɗi na ngolla ko leeɓunoo gollude naa njoppii ?

Amiiru : Laamu finaatawaa yopppaay gollem. Ammaa yimɓe na woodi njopppuɓe golleeji muudum en. Nder ko rewolisijo wari ɗum, wattitii hakkillooji heewɓe. Been won kiisaaki laamu fi-

Ko Amiiru Jibo e Bantaare kaaldi

Bantaare yahanii on to Amiiru Jibo. Kanko oon, o Amiiru no'gaho e njeɗɗaɓo. Nyannde no'gay e jeɗɗi lewru jeɗɗaɓurdu, hitaande timmiroore jeɗɗi o adi laamu : Amiiru 27, 27 lewru , lewru 7, hitaande 1987.

Bantaare : Jam nyalli e maaɗa Amiiru. Aranan fu, na mi yiɗi kaalanaa min no laamorɗe jelgooji njooɗorii.

Amiiru : Jelgooji, laamorɗe tati wondi : Jibo, Barabulle e Tongoomayel. Laamorde fu e amiiru muuɗum. Ndelle amiiruuɓe yo tato: mo Jibo, mo Barabulle e mo Tonngoomayel.

Bantaare : Haalan min haala laamorde Jibo.

Amiiru : Laamorde Jibo na wondi e amiiru. Min won amiiru hannden. Ko duuɓi sappo e jeetati ɗum, adum laamu, nyannde 27 jeɗɗaɓurdu 1987. Min timmata amiiru no'gaho e njeɗɗaɓo Jibo.

Amiiru : Laamorde Jibo yo laamorde nde departemaaji nay : Jibo, Naasumbu, Pobemenngawo, Kuttugu. Golleeji ngolleteeɗi Jibo na keewi : maral na ɗoon, ndemndi, luumo ...

Bantaare : Yimɓe Jibo na njiɗi janɗe lekkoy ?

Amiiru : Banngal janɗe, haajaa mbi'en yimɓe Jibo njanngay sanne, njanngataa sanne. Cuuɗi lekkoy na ngooɗi de sukaaɓe keewaa naatooɓe. Ammaa duuɓi cakitiiɗi ɗi, yimɓe na tinnoo. Heewɓe maɓɓe na kakkilani janɗe fulfulde sanne.

Bantaare : Ko miilotoɗon e no pulaaku yaarata hannden hannden ni ?

Amiiru : Hannden hannden, ko njiimi e pulaaku ley leydi meeɗen ndi, pulaaku na tampi sanne. Pulaaku yo maral tan jokkii. Maral le tampirim na heewi saboo leydi yaajaa, ndemooɓe keewii.

Njaroowo bagi ɓuurti ɓolo

Mo anndaa na monii. Yenna goɗɗo tawee ko yenninii na ɓuri mo ɗum yennata. So fulɓe mawɓe ummoke ni njenna njarooɓe bagi, ɓoy kuyfina njarooɓe bagi.

So ngoonga ni njaroowo bagi na yenninii, na huyfinii. Ngaɗuɗo ko diina haɓi fu na yennini, na huyfinii. Diina haɓii yarngo bagi.

Baka ɗuum walaa, yarngo bagi na bonnina ko heewi : jawdi bonan, neɗɗo suuritoto, yaagem hantoto. Ndelle neɗɗo fu na jaasi, njaroowo bagi jaasi. En mbinnda :

njaroowo bagi = jayɗo

Ko winndaa ɗum, so nder hiisa, ni waraanaa wi'ude koo njaroowo bagi e jayɗo poti.

Jom gure en hewɓe na ngondi e ko huyfinta. Be cottan mbaala maa nagge ɓe cooda konkonnguwal gawri gootal de ɓe ada keddiiɗe ɓe njaada luumo.

Balɗe tattati, luuɓe njaaretee. Otellaaji yo naatete na nyaamee. Seeɗa seeɗa faa ceeroy kantoo. Woɓɓe faa hannde, kejjan ɓeernana deekiraaɓe muɓɓoy, maa ɓiɓɓe muɓɓoy, ada sawru piya ɓoy maa njenna ɓoy hakkunde yimɓe. Woɓɓe du faa hannde njoppa halal muɓɓoy de njaɓowa nyamaande de calowoo yoɓude.

So won ɗo neɗɗo ndaardi, tawan ko ɓe fu, ko ɓe ngaɗata ɗum, na huyfina ɓe dagu no yara bagi bawlitoo huyfinirta ni. En noddira daguujo maɓɓe ɗo woni fu, jom wuro ɓolo.

jom wuro mo yoɓataa nyamaande = yo ɓolo

En ndaɓɓindina innde nde. En noddira jom wuro ɓolo fu, ɓolo, kaadiniren noon. Ndelle ɓolo fu yo jaydo. En mbinnda :

ɓolo = jaydo

Ko winndaa dum waraynaa wi'ude koo mo innditirten ɓolo o, kam e jaydo poti. Ndelle so nder hiisa naatuden, na en mbaawi wi'ude koo :

njaroowo bagi = jaydo = ɓolo

Ndelle anon pelooɓe njarooɓe bagi, paamee koo ko ngadoton e ko ɓe ngadata ɓurdaa. Taa mballitoree nyaama kam tan luumo ko weli yoppa koreejim, maa hejja fiya deekum, maa ɓiyum taadu koo kam tan anndi ko woodi e ko yoni, taweede so ɓiyum e deekum ittii baka ni wurom yo helan.

Suudu baaba, wanaa jayɓe won en anndaano, yo jom gure en ɓolɓe, nyallooɓe luumo na nyaama na njoppa koreeji won en anndaano.

Faa hannde, wanaa jayɓe won en anndaano, heddiiɓe na piya rewɓe taadu kamɓoy ɓuri semnde miilinoden kantokeno. Nder doon, won ɓe mbi'eten jayɓe, de yo jayɓe ɓuruɓe njarooɓe bagi maa jom gure en ɓe innditirden ɓolɓe ɓe, dagu no ujune ɓuriri hemnde ni.

Suudu baaba, ummee heɓa ndarodeen, kaɓden yamgo bagi, de kaɓden ɓolɓe. Noon wadata de ɓantoden.

wee na hakkilani ɓantaare ɓiɓɓe aadama en, wallude ɓoy mbuura faa wela ɓoy, keɓa ne'eede, keɓa reeneede, keɓa do njoodoo tawee wemmbaay ɓoy fay seeda, keɓa njaha do kaaja, wakkati kaajaa, keɓa jam e njamu.

Sariya

Be mbi'i ngarudo heɓa wotoo fu, na leeɓi faama koo mo dum wototoo o, na yidi sariya. Ngadudo ko boni fu, o heedantaa dum. Be mbi'i hannden hannden, heewɓe njidondiraa saboo nji'ataanaa bonɓe leeɓuɓe goseede na njaha, kulataa wadude ko boni, alla e miilataakonaa ngadii ko boni du, njukkataake. Ndelle ɓeen leeɓaa woteede.

Ko rewti

Be mbi'i ndelle mo wototodon o, kanaa tawee na annii gollude heɓa leydi ɓantoo, njamu heɓee, rafi jannde timma. Be mbi'i ngolloowo do woni fu, faamaa koo kanaa ummoo daroo de suɓoo anniido nafude dum, anniido daraade heɓa leydi meeden laatoo leydi ndewndi sariya.

Be mbi'i faa hannden, ndemooɓe e marooɓe du na leeɓi ummoo. Taa fay gooto heddoo gada. Ummoo de njaha woto mbotowoo mbaawudo wallude ɓoy.

Be ɓeydi du koo kaanankooɓe cuɓoo mo kaajaa fu de tinnoo taa ndoolda talkaaɓe muudum en wotoo ɓe njidaa. Kamɓe hooreeɓe mopeereeɓe ɓe, ɓe mbi'ii faa hannden, tinnoden e rewude Alla, e daɓɓude Alla holla en laawol fu ɓurungol nafude en, ɓurungol nafude Burkina Faso.

Wotooji : Na leeɓi wotoɗen

Woto yo huunde mawnde nder hawju leydi. Mono fu yo nder wotooji ɗo rewata de heɓa mo yiɗii laamoo leydi. Laamiiɗo leydi, kam waɗata ko haajaa. Ndelle tinnee laamiiɗo fu tawee yo mo cuɓiɗon taa tawee mo goɗɗo suɓanii on.

Ɗuum won, so on wotaaki, ni yo woɓɓe wototoo. Ɓurɗo yimɓe wotiiɓe, kam won keɓoowo laamu.

So hooreejo leydi waraama e wattiteede, na leeɓi ɓiɓɓe leydi fu ummoo ndaroo. Heɓa leydi ɓantoo, na tilsi yimɓe fu ummoo. Ndelle taa mbi'ee poltikki waannaay on. Taa mbi'ee on loɓɓaaka e ko politikki waɗata.

Wakkati politikki

Wakkati janjingol wottooji yo wakkati mo mono fu leeɓi ummaade daroo faamitoo ko ɗamooɓe laamu miilotoo waɗande Burkina so keɓii laamu.

Mo leeɓuɗon wottaade.

Ɓe mbi'i, kamɓe ewekke en ɓeen, koo tewtooɓe laataade hooreeɓe Burkina na keewi. Ɓe mbi'ataa o wotee de oo to taa wotee. Nyannde woto fini fu, mono fu e miilom. Mo haajaa suɓotoo.

Ɓe mbii fadde mono fu e suɓaade mo haajaa, na leeɓi tawee njiɗuɗo yimɓe, ardinɗo ɓantaare Burkina, mo senndataa, anniiɗo waɗude ko nafata, tawee yo oon mono fu suɓii nyannde woto.

Ndelle fadde mon wotaade, termee faamitaade ɗume mo wototoɗon o fodii waɗande suudu baaba.

Nder ko mo wototoɗon o miilotoo waɗude ɗum, na leeɓi ta-

Fewre yo huyfinan

Nder kujje fu ɓuruɗe bonude, huyfere ɓii-aadama limetee. Ndelle huunde fu na boni, huyfude boni. Ɗuum waɗi de huyfineede wooɗaa ! Mawɗo penoowo na yaawi huyfude.

Moodibaaɓe mbi'i fewre wooɗaa. Kaanankooɓe du mbi'i, fewre wooɗaa. Ndelle so suka fenii, gasaay sakko nde waylii mawɗo feni.

Fewre fay wootere wooɗaa. Ɗuum de wi'aa fewre walaa togoyre walaa mawnde. Fewre fu yo fewere. Neɗɗo sela fewre tan.

Hannde hannde, mawɓe penooɓe keewii. Nde njahuɗaa poliisaare maa jandarmeri fu, na a tawu mawɗo mo fewre kasi. So nder luumo kettiniɗaa fillaaji du, a nanan ko mawɓe peni. Fewre nannditii e huunde fijirteende. Fay gooto hulataa fenude.

Fewre le yo bone. Yo huunde huyfinoore. Yo seyɗaani. Ko saabii ndelle de mawɓe penooɓe na keewi ? En kantira ɗum ko yo seyɗaani jogii semnde.

Woɓɓe mbi'i pene yo ɗiɗi : nafoore neɗɗo e heloore neɗɗo. E miilo am, fewre laatiinde fu wooɗaa fay so laatii fewre waawunde dannude neɗɗo bone, sakko ɗo laatii fewre nde walaa *nennga*. Ndelle fewre na woodi nde walaa nennga ?

Ngoonga ! Fewre nde walaa nennga na woodi. Ndeen won fewre nde neɗɗo leeɓaa fenude, hono : muuyaa nyamaande,

mbi'aa kokkeɗaa buuɗi saboo so Alla jaɓii ni a sottan mbe'eewa maa mbaala balɗe ɗe, njoɓaa. Kokkeɗaa nyamaande ndeen. Adaande mbiltiraa bone maaɗa.

Nyalaande yoɓude fina. Mbaala muuyataake sotteede, mbe'eewa muuyataake soteede. Ɗuum won jooni kaa, kokkuɗo nyamaande o, hewtataa nyamaande muuɗum. Ɗum fenanaama. Ɗo ɗum yi'aa fu, yo ɗum doggete ba *sukunyaajo.*

Huunde fu na huyfina, fewre ɓuri huyfinde. Itta jawdim barke, jaɓowa nyamaande nawtoroo de saloo sottude jawdim yoɓa. Njoganaaɗo du na jooɗorii yoɓaaka hannde ni yoɓete jaango.

Jaka njoganiiɗo ɗum muuyataa yoɓude. Jooɗoraakinaa koo baali yo pooy'u, dee be'i yo pooy'u. Tawee na anndi koo ko fooy'i sottataake de njaɓiri nyamaande taadu na jogii mbe'eewa maa mbaala cotteteenga.

Alsilaami en Alla, ndee fewre na ɓuri nguyka bonde : njaɓaa buuɗi neɗɗo, kunoɗaa koo a yoɓan, nyalaande njoɓdi fina de caloɗaa yoɓude. Nde nji'uɗaa mo njoganiɗaa fu yo a doggan na a suuɗoo.

Alsilaami leeɓaa huyfinde hoorem saboo huyfere yo rewan. So baaba huyfii, hasaaki ɓiɗɗo tedda. Tinnee taa kuyfee sakko huyfere rewan ɓiɓɓe mooɗon.

Mono fu wotoo mo ɓuri yiɗude, taa dooldee

Ɗoo yaade lebbi nay, ɓiɓɓe Burkina cuɓoto moy laatotoo hooreejo Burkina, tuubaaku na wi'a persidan. Ndelle wotooji ngaɗete.

Walaa fu no wotto yaarata. Wakkati gom heewɓe na mbarondira, wakkati gom tay'ondira. Nder ɗoon, won ɓe anndaa ko wotto na tilsi e muɓɓoy. So a haajaa leydi maaɗa wooɗa, na tilsi ndaroɗaa heɓa lobbo laamo.

Ndelle nyannde woto fini fu, na heewi ko leeɓuɗon waɗude. E miilo am, kanaa ndaroɗen. Noy le ndarorto ɗen ? Ɗuum won ko hooreeɓe mopeereeɓe kollata nder ko rewti ɗum.

Horeeɓe mopeereeɓe na innditiree *Ewekke* en, kawrii Wagadugu. Ko ɓe kawri ɗum, ɓe kollii mopeereeɓe Burkina e ɓiɓɓe Burkina fu, daande maɓɓe.

Daande nde, haɓɓondiraanaa wotooji ngarooji ɗi. Ɗuum won wotagol hooreejo Burkina. Ɓe mbi'i du, wotooji ngarooji ɗi, yo wotooji mawɗi saboo kanji ndeweten cuɓoɗen hooreejo Burkina.

Ko saabii daande nde ?

E miilo maɓɓe, na leeɓi wotooji ɗi ndaranee. Ɓe mbi'i du gofernema leeɓi daranaade ko mbuuɗu waawi gollude fu. Kamɓe du, na ɓe mbaawi hollitinde seeɗa ko leeɓuɗen hakkilande fadde meeɗen wotaade.

Ɓe mbi'i illa hannden hannden, heewɓe puɗɗii waɗuɗe politikki, kollii ko na kaajaa laataade hooreeɓe leydi, ɓee du kollii koo na njiɗi wallude neɗɗo maani e neɗɗo maani laatoo hooreejo Burkina. Ndelle haajaa wi'ee politikki fuɗɗii.

So sukaaɓe mbonii, Yo baabiraaɓe njaasi

Taykee,

Biɗɗo jayɗo walaa,

Baabiyo jayɗo woodi,

Beero jayɗo walaa,

Mbeeranaaɗo jayɗo woodi.

Taykee,

So ley bonii,

Yo dow nyoli,

So sukaaɓe mbonii,

Yo baabiraaɓe njaasi.

Taykee,

Heɓa suudu baaba bona,

Yo baabiraaɓe jayɓe keewata,

De sukaaɓe bonɓe keewa.

Alla ɓantu suudu baaba.

Yi'e aarabuure e yi'e Fulfulde

Njannguɗo *moodibbaare* so muuyii janngude *ɓantaare* ni na waawi so heɓii faamii no yi'e *aarabuure* e yi'e fulfulde kawrirta. Fadde hollude no ɗe kawrirta, en ndaara noy yi'e aarabuure mbinndirtee.

Aarabuure yo yi'e 28 wondi. Na ɗe ngolliree, na ɗe njanngee. Ngollirooɓe yi'e aarabuure ɓe, tayre nay tayata ɗe. Tayre fu tawree yi'e jeɗɗi. Tayre nay ɗe, na njaada e kujje nay : henndu na yaada Ba, leydi na yaada e Dal, baaniye na yaada e Alef, ndiyam na yaada e Jim.

Yi'e baaniye ɗe, won ngollirteeɗe heɓa hoyana nyawɓe nja'ngaaɓe. Na ɗe ɓeyda faa hannde ja'wol, na ɗe njamɗina semmde njahoowo konu. Yi'e ndiyam ɗe, won ngollirteeɗe heɓa jonte njippoo, de jaangol yeenya.

Faa hannden, so won ɗo neɗɗo nanngiri ni yi'e aarabuure ɗe na teddi. Yi're fu arandeere nde, ɗuum won Alef, yo diidol dariingol, limoorem na hawra dow go'o.

Alef, woɓɓe na mbi'a Alif, na hawrowa e gootummbaaku Alla. Anndanɓe aarabuure mawɓe kaalii koo yi're wo'tere won ko ekkitii. Ndeen won Alef.

Alef na woni nder yi're aarabuure nde mbinnuɗaa fu. So a winndii *Hha'*, a tawan yo Alef turiiɗo. So a winndii *Mim*, a tawan yo *Alef* taardeejo. Alef yo yi're arandeere. Diɗaɓerde nder abjadda aarabuure, yo *Ba*.

Ba won yi're fuɗɗoore Bismillah, na hawra e puɗɗe Alkuru'aana. Ndelle Ba du na teddi sanne.

Ko heewi winndaama dow Alef e dow Ba. Fay nyallum na mi jannga, kiirum na mi njannga, de mbaalum na mi njannga, mi njanngidataa ko winndaa hakkunde Alef e Ba, no ko winndaa heewiri. Ko njannguɗaa du fu, wa'aanaa ba a janngaayno dagum.

Sufiyankooɓe mbi'i, nde wo'tere Alef tagaa, nder muyɗe muuɗum. Ba tagiraaka noon. Kam yo tilsina tagee de tagaa. Ɗuum hollataanaa koo muyɗe kaɗataa tilahaagu.

Ndelle yi're aarabuure fu na woodi ko haɓɓodii. Ɗuum saabii de moodibaaɓe men heewɓe, na ngollira yi'e ɗe ba huunde suuɗiinde. Faa hannde na ɗum saaboo kulol hakkunnde njannguɓe yi'e ɗeen e ɓe njanngaay.

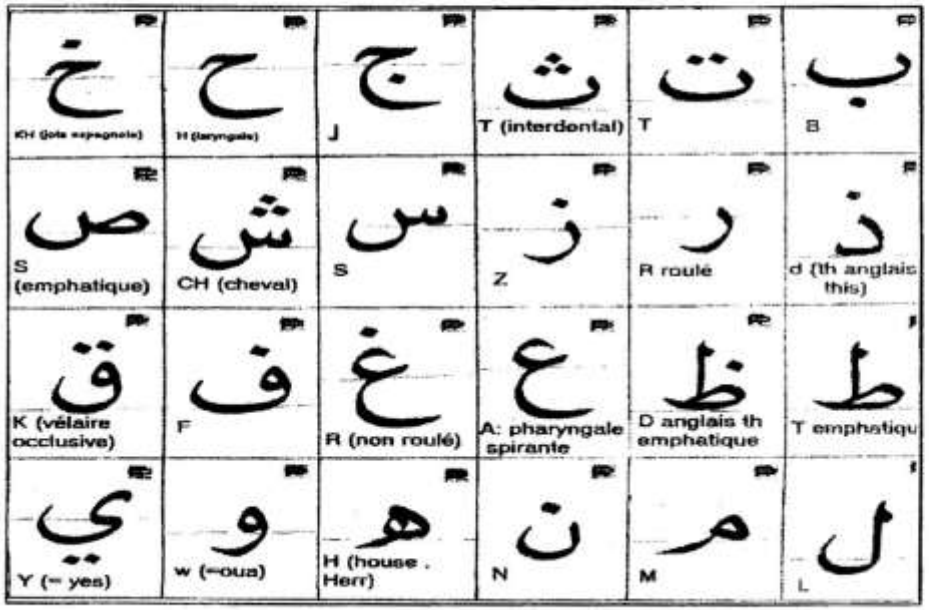

Inna lobbo, baaba lobbo

Kebbinee manoore de ɓuyton feloore

Kebbinee du'aa'u de ɓuyton ku'di

Anndee, walaa njiɗuɗo feloore

Anndee, walaa mbanyuɗo manoore

Inna lobbo, baaba lobbo

Ɓuytee huɗude ɓiɓɓe

Beydee du'anaade ɓe

Ɓuytee felude ɓiɓɓe

Beydee teddinde ɓe

Inna lobbo, baaba lobbo

Ɓuytee huɗude ɓiɓɓe de ɓeydon du'aa'u

Ɓuytee felude ɓiɓɓe de ɓeydon teddeengal

Paamee, mboowuɗo maneede won kuloowo feloore

Paamee, mboowuɗo feleede won cuusuɗo feloore

Inna lobbo, baaba lobbo,

Faamu, to yi'de walaa yo ngayngayngu

Faamu, ku'di heewii yo jaaboto

Faamu, teddeengal famɗii, huyfere minnyata.

Buytee feloore, ɓeydon manoore

Inna lobbo, baaba lobbo

Buytee hudude ɓiɓɓe

Beydee du'anaade ɓe

Buytee felude ɓiɓɓe

Beydee teddinde ɓe

Inna lobbo, baaba lobbo

Buytee hudude ɓiɓɓe moodon

Kuddi saara so heewii ni jaaɓoto

Buytee huyfinde ɓiɓɓe moodon

Teddinoowo mo saara huyfini walaa

Inna lobbo, baaba lobbo

Buytee hudude ɓiɓɓe

Beydee du'anaade ɓe

Buytee felude ɓiɓɓe

Beydee teddinde ɓe

Koree ndaaron, on tawan durooɓe ɓe nyanngaay moodibbaare na kula meemude ɗereeji mbinndiraaɗi yi'e aarabuure. Doodo rewɓe ɗo fu, kulol ngol ɓuri.

Wakkati gom, ɓolum yimɓe kulata. Yi'e aarabuure kaɓɓodiiɗe e ko Alla wi'i won teddude. So yi'e ɗeen kaɓɓodaaki e moodibbaare, kanje e yi'e fulfulde fu yo potu teddude. Paamee ndelle koo yi'e aarabuure ɗe, na mbaawi gollireede dagu no yi'e tuubaakuure ni.

Moodibbo ɗo woni fu, terma faamitondirde e jannginoowo fulfulde maa njannguɗo lekkoy de yama yi'e aarabuure e yi'e tuubaakuure ɗele won kawrooje. So heɓii faamii ɗuum, na waawi rewude ɗoon wawta binndi fulfulde, de ekkita ɓe mbaawaa.

So mono fu naɗɗinoke e binndi fulfulde, ni wawtan. So heewɓe men mbawtii binndi fulfulde, pulaaku yeɓtoke saboo kollooɓe no fulfulde janngirtee ɗuuɗan. Alla yeɓtu pulaaku.

Wuyɓe e saaraa en mballooɓe wuyɓe

Fulɓe moosi ngayloke puloy. Puloy cemtiniikoy jeydeede. Ko saabii de mbiiɗen ɓe ngayloke puloy ? Na ɓe cemtinii jeedeede ?

Cemtiniiɗo jeedeede yo ngaɗoowo ko semtinii. Walaa fu ko fulɓe moosi mballitortoo hannde so wanaa ko semtinii. Mo nyallowaay luumo yoppi ɓiyum wuro, yoppidi ɗum e lu'o bonko e nyiiri mbonndi, fu yo ladde hejji riiwiri ɓiyum nyalliɗowa ɗaalooli e buuduuli : so wanaa ji'al njuwungal, ni yo ji'al *f*aarsungal.

Heɓa semteende ɓeydoo, mono fu yi'al ɓiyum na ɓoornii kaddule maa na faɗii paɗe ɗe anndaaka ɗo yuuri, de na murii. Baaba hokkaay, baaba gooto hokkaay. Haala inna le haalaaka. Baaba muroo. Yamataa ɗo kaddule keɓaa, yamataa ɗo paɗe keɓaa.

Suka yamaaka ni jayna noon. Jaango maa faɓɓi jaango, wartida radiyooru heeru e kaaye kese. Ni baa-wuro na murii. Beernde inniyo na weli koo dagu ɓiyum walaa.

Waɗii semteende ! Inna e baaba fu na anndi koo ɓiɗɗo yo wujjan. Fay gooto haalataa. Suka na muranaa. Warowa sela wujjude ladde. Nder wuro wujjata. So adanaay baaba gootom ni yo bappaanyom adani. Ni na muraa.

Nyalaaɗe na njaha na ngarta. Wara suka suɓataako mo suɓanta. So wujjaay mbe'eewa minyum, ni yo mbaala mawnum. Waɗii semteede !

Muraare baabiyo e inniyo mbonnii wuro saboo minnyii reentondirde e tayormaaji. Weetii fu, ngaynguuji yo ɓeydoto. Ɗum fu walaa ko saabii ɗum so wanaa ɓiɓɓe mbujjooɓe e baabiraaɓe mu-

Duroowo ooli, terkaaji e malleeji buneeji,

Duroowo naayi, norsayeeji e noori ɓuuli,

Duroowo mo koole tati, kondonooɗe tati,

Duroowo mo rimannde gorli capanɗe tati,

Taa wallu paggotooɗo bone

Taa wallu paggantooɗo enɗam mum bone

Taa wallu paggantooɗo ho'diraaɓem bone

Taa wallu mantortooɗo ko Alla haɗi.

Duroowo ooli, terkaaji e malleeji buneeji,

Duroowo naayi, norsayeeji e noori ɓuuli,

Duroowo mo koole tati, kondonooɗe tati,

Hebbin dawrideede, pamɗinaa sennditaade.

Duroowo, durwoowo, durwanoowo pulaaku

Umma kawren kawriten kaalden

Umma kokkondiren hakkillooji nafooji

Umma ndaranoɗen ko sakitotoo.

Taa wadan gujjo saabe

Duroowo ooli, terkaaji e malleeji buneeji,

Duroowo naayi, norsayeeji e noori ɓuuli,

Duroowo mo koole tati, kondonoode tati,

Duroowo mo rimannde gorli capande tati,

Ko saabii a anndiri ɓiya nguyka de a murii,

Ko saabii a muranii ɓiya mo walanaa hoorem, koltoowo ko a soodaay

Ko saabii a muranii ɓiya mo walanaa hoorem, padotoodo ko a soodaay

Duroowo ooli, terkaaji e malleeji buneeji,

Duroowo naayi, norsayeeji e noori ɓuuli,

Duroowo mo koole tati, kondonoode tati,

Duroowo mo rimannde gorli capande tati,

Taa wadan bondo bonnoowo endam saabe

Taa wadan bondo bonnoowo ko'dal saabe

Taa wadan bondo bonnoowo jawdi saabe

Taa wadan gujjo saabe

riiɓe. Duum won baabiraaɓe mballirooɓe ɓiɓɓe muɓɓoy nguyka. Been baabiraaɓe fu ɓuri ɗuuɗude hannden hannden. Duum fu wadi de fulɓe moosi heewɓe na cemtinii jeedeede. Fulɓe mbi'i dimo maayii na ɓuri dimo semtii. Hee ! rimɓe cemtii.

Kaalooɓe mbi'i pullo yo tati anndiraa :

Go'o : So o diinanke, o rewa diina, o naata algenna, de o rewa diina o heɓa ko o wuurda.

Didi : So o duroowo, o dura o heɓa ko o wuurda, de o durna, duroowo rewa ɗoon heɓa ko wuurda.

Tati : So o ɓii-laamu, o hona o wuurna hoore makko, o teeta o wuurna hoore makko e gadaaɓe makko.

Hannden hannden, rewa diina miiloo algenna en keewaa. Dura wuura en, ɓuri famɗude. Konu kaa hantoke. Teetere heddii. Duum won nguyka.

Walaa fu du ɗo nguyka nafiri pullo moosi. Ko wujjowi fu yo woɓɓe wujjani. Bonnanii mbujjaado, nafaay hoorem.

Walaa fu mo anndaa ko nafataa ɗum hannden hannden so wanaa pullo moosi. Jaasi noon, ɓe mbujja faa ɓe mbujja coppe. Fay njaalu pullo, miilaaka ɓii-cuuraakum na hewtina ɗum nguyka coppe. Bii-cuuroy en ɓuri ɗuuɗude moosi hannden hannden. Kamɓe ngadi fulɓe moosi puloy cemtiniikoy jeydeede.

Do pullo moosi woni fu, na leeɓi miiloo, itta en e semteende nde, e ɓii-cuuraaku ngu, heɓa ɓuren maamiraaɓe men saboo ndimaado fu, wi'ataakenaa Alla wadu ɓura baabam.

Jakka

Njiɗuɗen e mbanyuɗen fu, yo Alla tagi en. Alla du yettataa mo yettaay. Durooɓe na njetta Alla naa njettataa ? Ko rafi yettude minnyanta ɓe njettataa ?

Nder ko Alla tagi en ɗum, jippinanii en diina. Diina na wondi e tilse joy. Tilsere tataɓerde nde won *jakka*.

Nder aarabiyaare, jakka waraanaa wi'ude ɓeydaari, du'aa'u, laaɓal. So en ngartii faro diina, jakka won ittude jawdim waɗa no Alla wi'iri wa'ree.

En miccitoo koo ko njogiɗen fu, yo Alla halfini en. En njeyaa fay gootum. Alla du hollii no ko halfini en ɗuum ittirantee jakka. Ndelle ittude jakka yo hollude koo rewii ko Alla yamiri en.

So neɗɗo ittii jawdim jakka, ittirii no wi'iraa, na woodi kam du ɗo heedani talkaaɓe, ɓe ngalaa, atiimi en, werɓe comuɓe, yimɓe njurminiiɓe.

Ndelle ittoowo jakka, yo mballoowo ɓe mbawtaay. Burɗo e ɓiɓɓe aadama en, yo ɓuruɗo wallude ɓe mbawtaay, wallude leɓduɓe mballa.

Jakka walaa fu mo waɗanaa so wanaa ɓe ngalaa, ɓe ɓeerɗe muɓɓoy ku'citi Alla, ɓe nyamaale njooli, ndaraniiɓe ko Alla wi'i waɗee, werɓe tampuɓe.

Paamee koo ko neɗɗo hokki dow innde Alla fu, mursaay. Cikke walaa, ndaraniiɗo diina tampataa. Abu Kabsha al-Anmari hollii ko nilaaɗo Alla wi'unoo. O wi'iino kujje tati, ko o wi'unoo du sottataa :

A nanataa ɓe mbi'a koo yo janndarmaaɓe maa militeereeɓe won palotooɓe ɓe. Na wa'ani kam ba kohoogol ɗo hoyi diwretee. Ndelle durooɓe, ndeentee saboo min yaa, mi hulii :

Mi hulii taa nyannde gom wuyɓe paloo mobel, sofeere hula, mobel boɓɓoo, yimɓe maaya. De woɓɓe ummoo kawrita dow ɓeernde, kippoo wuro durooɓe fu ɓurungo ɓadaade ɓoy. Do durooɓe ngoni hannde fu, na koyi hippaade saaboo feere feere njoodii, njoodiiɗo feerem le hulɓinaaki.

Mi hulii taa wuyɓe ndiiwee de minyii on maa mawnii on fellee taadu heewɓe cenndataa durooɓe.

Mi hulii taa mobel falee de tawee duroowo na woni nder ɗoon. Palotooɓe taaɓoo de duroowo luttee fiyee taadu paliiɓe na miilee yo durooɓe dagum.

So duroowo bonninaay ngesa hannden bonninaay keeŋa de tappaama faa maayii taadu bononda duroowo banndum, ndelle faa hannden na leeɓi kulen taa njukkeɗen dow ko en ngaɗaay. Alla wallu.

Ndelle anon jom gure en, anon jooroɓe, anon moodibaaɓe, anon durooɓe caahiiɓe, kullee Alla de mballon en e koreeji meeɗen ɗi.

So won palotonooɓe e maɓɓe, ni accita. So ɓii on na yaadannoo e gujjo du, ɗum accita. So wanaa noon, ladde men faaɗan sanne. Miccitee du, koo rafi maccude na yaawi minnyude baasi. Tinnee e maccude.

yamnde 7 jemma. Ko ɓuri miliyooji 8 ɓe teeti.

- 16 lewru jeegaɓurdu 2005 : Ndeen du ɓe paloke.
- 24 lewru jeɗɗaɓurdu 2005 : Palotooɓe paloke faa hannden.

Nder ko palotooɓe ɓe palotoo ɗum, falannde sakitiinde nde ɓe ɓuri hulɓinaade. Beetee ɓe palii, wakkati yamnde 9 na taaɓorii minittaaji 42. Woɓɓe mbi'i ɓe njeɗɗo ɓe tawaa. Woɓɓe du mbi'i ɓe ŋakkataa sappo.

Yimɓe njeɗɗo ɓe nawni nyanndem. Be mbari gooto na wi'enoo Basiiru Wederawgo. Be teetii gineeji keewɗi. Buuɗi du teetaama : miliyon e ujunaaji hemnde e jeenay e buuɗi kemjeenay won ko ɓe teeti.

Nyanndem faa hannden, won yimɓe pellaaɓe. Oo na wi'ee Yoɓi Jallo, duuɓim 22, oo to na wi'ee Aamadu Jallo, duuɓim 30. Kamɓe ɓeen, hakkunde Sonndere e Kayiibo ɓe pellaa. Alla walli, juuɗe tan ɓe keɓaa. Mono fu junngo nano.

No wuyɓe ɓe mettiniri ɓeernde laamu de *battaa* keeduɗo e ndeenaagu leydi Burkina yehii dooɗo yimɓe ɓe, palaa to.

Nguykaaji ɗi keewii. Ko sakitii ɗum, mayɗo tawaama. Ndelle ɗum hulɓinoke. So goɗɗo hulaay du min yaa mi hulii. Annduɓe kam fu, na anndi ko mi anndaa kulol. Mi anndaa kulol, so wanaa kulol Alla. De duuɓi cakitiiɗi ɗi, mi hulii sanne.

Mi hulii saboo tawaaɗo nder mobillaaji paddeteeɗi fu, so poliisi maa jandarma yamii ni wi'ataanaa yo durooɓe palii. So yo durooɓe e so wanaa durooɓe, hannden hannden annduɗo e mo anndaa fu wi'ataanaa koo wuyɓe palotooɓe ɓe, yo durooɓe.

1. Hokkude jakka, ɓuytataa jawdi.

2. So a torlaama dow fewre, de a fukkinii hakkillo maa a jaɓii torla oon, Alla ɓeydan semmde maaɗa.

3. Ndariiɗo heɓa woɓɓe tampa, walaa e jikke, Alla tampinan ɗum.

Faa hannden, paamee koo Abd Alla ibn Umar hollii koo nilaaɗo Alla wi'ii :

1. So fijirde heewii (nanngude rewɓe), faa warii fay gooto reentataako e ɗo nangata debbo, nyawuuji ɗi anndaakano njippinte.

2. Salaare ittude jakka na minnya rafi yoonde. Faa wara, nde yoonde toɓi fu, yo saabu taa jawdi waata tan.

3. Njeddudo ko Alla wi'i e ko nilaaɗo Alla wi'i, tilay ganyom ɓurowan ɗum faa jawdim wartana ganyom.

Abu Hurayra du, hollii ko nilaaɗo Alla wi'unoo. Nilaaɗo wi'ii : nde subaka Alla fini fu, mala'ikaaɓe ɗiɗo njippotoo e ɓiɓɓe aadama en. Mala'ika gooto wi'a : Alla hokkor kokkoowo. Mala'ika ɗiɗaɓo o jaaboo wi'a : Alla talkindin calotooɗo hokkude.

Taa njeggitee : Miccintinde jakka mo itti e dokkal ngal hokki, yo manti. Alla na haɗi ɗuum. Ndelle jawdi ndi Alla halfini en ndi, taa calee ittude ndi jakka.

E miilo am, salagol ittude jawdi jakka minnyi yaalaare nde ɓiɓɓe fulɓe moosi njaalotoo hannde nde : njaaloo njara bagi, njaaloo mbujja, njaaloo ngaɗa ko suudu baaba semtirta.

Giɗo Alla itta jakka, koo fay gooto jeyaa ko Alla hokki ɗum, yo halfina tan. So Alla jaɓii mono e men fu ittii jakka, ittirii innde Alla e no Alla yamiri, miɗo hunii, nde weeti fu, ndeen ɓeerɗe men ɓurata welude. Alla welnu ɓeerɗe men, welna ɓeernde ittoowo jakka ɗo woni fu.

Wanaa pullo fu won jom pulaaku

Fulɓe rewɓe na njaawi yennirde ɓiɓɓe muɓɓoy : " Lallulu ɗoon, ko wanaa a pullo ; *pullo* waɗataa ko ngaɗataa ɗum ".

Jennooje ɗe *suddiiɓe* njennata ɓiɓɓe muɓɓoy ɗe, kollataanaa koo laataade pullo wanaa koo baaba maa yo pullo maa kaaɗo. Kanaa aan e hoore maaɗa tawreɗaa *pulaaku* saboo mo walaa pulaaku wanaa pullo. Tawraaɗo pulaaku du fu yo pullo. Haajaa tawee ittaaka e fulɓe.

Pulaaku na seedi e *pulaari*. Pulaaku yo tagu nga'raangu munyal, ɓeernde, semteende, hakkillo... So go'tum e majjum ŋakkii ni pulaaku walaa.

Ko Waaldeere Bantaare Pulaaku waɗi kawrital Tanyokku hitaande 2003 ɗum, tawaaɓe ɓe kaalii haala hakkillo saboo fulɓe hewɓe kakkilanay hakkillo sanne. Ko saabii de wi'aa ɓe kakkilanaay hakkillo sanne ?

Ko saabii na woodi. Nder kawrital ngal, yuuruɓe moosi, gurma, lenyaari e gurunngaari fu kollii ɗiɗum :

Go'o : Wakkati gese tayaa nde, taasaal gawri na heɓee buuɗi no'gay. Gere na ɓura noon seeɗa. Gere du waɗataa ɗoon. Tawaaɓe kawrital ngal fu, kollii koo pullo fay go'to soodataa gawri wakkati gawri hoyi nde. Wanaa koo moosi, wanaa gurma, wanaa lenyaari, wanaa gurunngaari.

Ndeen noon jelgoowo am, na wi'ee Husseeni Aadama jaabii wi'i :"A Anndi na jaljallo, wanaa kamɓe puuyii ; yo aan fuuyi de heewi laddaaku saboo so wanaa aan, nji'oowo ɓii duroowo dooɗo nji'uɗaa ɓe ɗo, de daroo walaa.

Ko Huseeni Aadama wi'i ɗum yo ngoonga. Gure e ladde fu, wi'ataakenaa koo ɓiɓɓe durooɓe won wuyɓe. No ɓe ndiliraa nguyka de nde duroowo waraa dow nguyka fu, fay gooto suusaa haalude. Fay nde tawaa koo dow fewre bonnde ɗum waraa.

Nder lebbi taaɓiiɗi ɗi, henndu ɓoylitoke. Wuyɓe kootani Puugo. Be celataa darnude mobilaaji na ɓe teeta buudi. Nuufu Jonga, nder *Le Pays* limoro 3425, hollii koo palotooɓe paloke kile kewɗe porowensi Nawri :

- 27 yaade 28 lewru ɗiɗaɓurdu 2004 : Palotooɓe paloke komiseere poliisi. Gaɗa ɗuum ɓe palokeno kile nay.
- 20 lewru joyɓurdu 2004 : Palotooɓe laawi paloke faa teetii ko ɓuri miliyon. Jandarma e doonye tawaama e palaaɓe ɓe.
- 6 lewru sappo e ɗiɗaɓurrdu 2004 : Hakkunde naange palotooɓe ɓe palii mobilaaji keewɗi. Miliyooji ɓe teeti e ngaal.
- 25 lewru sappo e ɗiɗaɓurdu 2004 : Palotooɓe paloke. Nder beete na fotondira yamnde sappo ɓe palii. Nyanndem du miliyooji keewɗi ɓe teeti.
- 7 lewru joyɓurdu na jaayoo 8 lewru 2005 : Dow laawol Puugo na wiiti Siisili, palotooɓe paloke. Miliyooji 7 ɓe njaɓi. Fadde majjum, nokkuuje ɗiɗi ɓe palii.
- 3 lewru jeegaɓurdu na fina 4 lewru 2005 : Be paloke wakkati

Taa mballee palotooɓe laawi

Duuɓi cakitiidi ɗi, ɓiɓɓe ɓonɓe na paloo lawi, na ndarna mobilaaji. Be teetan ɓuudi e ko wanaa ɓuudi fu. Wakkati gom ɓe piyan. Nder Gurma, heewɓe miilii ko yo durooɓe palotoo laawi. Mi anndaa salle na ɓe njogii ngooga naa ɓe njogaagii. Ko anndum ni, ɓiɓɓe durooɓe heewɓe mbaraama nder majjum.

Moodibaaɓe mawɓe e durooɓe caayiiɓe mbi'ii kam, nder mbaraaɓe koo yo wuyɓe ɓe, won ɓe mbujjaay e bada. Faa hannden, nder warowaro ndilaaɓe nguyka ɓe, won durooɓe ɓeernuɓe. Be ɓeerni faa ɓe mburtii Burkina ɓe naatii Togo.

Woɓɓe faa hannden kulii wareede dow ɓolum. Been du naatii Togo taa nguykaaji yedduɓe Alla e yedduɓe nillaaɗo Alla nyaama ɓoy.

Nguykaaji ɗi mbonni inɗe durooɓe Gurma faa walaa ko haalee. No inɗe durooɓe mboniri de heewɓe miiloke koo palotoodo laawol walaa so wanaa ɓii- durooɓe.

Min e hoore am, won nde njahunoomi Gurma heɓa mi du'anoo jelgowo am gootto Alla e dewgal wadi. Nde njottinoomi wuro makko fu, o yami kam salle mi somaay de njiitum. Njaabiimi o koo mi somaay saboo ɗo njottiimi fu, yo mi yaman.

Nder yamɗe am ɗe, won ɗo tawum ɓiɓɓe durooɓe ngaduɓe njeɗɗo na yaha sappo. Tiinde laawol ɓe njoodinoo.

Nde ndarnunoomi mobbel am heɓa mi yama ɓe laawol fu, ɓe ndoggi ɓe naati ladde. Mbi'um wadii sukaaɓe on puyii, naa ladaaku heewi e maɓɓe, mi anndaa.

Didi : Wakkati nyayngal nde, ndeen ga'i payi ; coggu du ndeen woodi. Pullo fay go'to sootataa ngaarim wakkati ndeen heɓa sooda gawri.

So neɗɗo yuurnoke ndaarii ni tawan koo coodoowo gawri keedu buudi ujunaaji hemnde, so yaamnde ni buudi ujunaaji capande nay soodata ndi.

So neɗɗo yuurnoke faa hannden du, tawan koo so ngaari sottaama keedu buudi ujunaaji sappo e joy, ni yaamnde wakkati hudo woodi nde, ngaari ndiin wadan ujunaaji no'gay e joy.

Ko saabii ndelle de fulɓe cottataa ga'i muɓɓoy wakkati fayfayre cooda gawri wakkati gawri hoyi ? Ko saabii de fulɓe na cotta ga'i muɓɓoy wakkati foyre de cooda gawri wakkati gawri tiidi ?

E miilo am, yo pulaaku won ɓe keddoraaki, saboo ɓe ngollirtaa golle maɓɓe hakkillo. Do hakkillo rewaay fu, pulaaku walaa. Alla wadu kakkilanen hakkillo.

Mawɗo mo anndaa ko dawrata

En ndaara maral men heɓa nafa en de paamen koo wanaa ko nyalli hannden waalata jaango.

Anon marooɓe, na mi miila na on mballa leydi men Burkina ndi sanne. Na mi miila koo na on mballa ko'e mon du sanne. Ndelle won ɗo maral ngal heedani on. Won ɗo ngal heedani Burkina du.

Nder leyɗe keewɗe, ko maral walletee na ɓuri ko mballeteɗon ɗum. De ɗuum bonnataa fay gootum saboo Leydi meeɗen walaa bawɗe. Nder leyɗe keewɗe faa hannden, ko maral nafata maroowo, na ɓuri ko maral mon nafata on ɗum. Ndelle kakkilanee maral mon.

Ndaaree yuwde rawani warde hikka, ndey maral ngal ɓuri nafude on ? Yuwde maamii on warde hannden, ndey ngal ɓuri nafude on ? Kanaa ndaaron no ngaaron, heɓa nde weeti fu, tawee ndeen maral mon ɓurani on barke. Ɗuum le na woodi no wa're. Aranan fu, muyɗe.

Muyɗe won ɗume ? Ɗuum won ummee ndaree. Ndaaree no marooɓe ɓuruɓe on ɓe nga'rata. De ɗo nanandon kawrital marooɓe fu, termon faamude ko wi'aa. Noon waɗata de on njeeyortaako gaɗa. Noon waɗata de nde weeti fu, tawee yeeso mbi'tuɗon. Marooɓe, ngollee, de njaɓon koo adunaaru wattitoke.

Durooɓe yo mboowu taweede nder ladde yuurummbereere,

Leydi fu na jogii doygal. Doygal won hoore sariya leydi ndiin. Ko ngal haɗi nder leydi fu yo haɗa, ko ngal haɗaay fu haɗaaka.

Doygal leydi won ko innditirtee "konstitisiyon" nder faransiire. Nder Burkina, doygal men na darii darnde alkuru'aana nder leyɗe aarab en keewɗe.

So hooreejo Burkina wotaama, kaddi fu hunoraaki Doygal ngal, wanaa hooreejo. Amerikki, persida biibili hunortoo. Biibili won alkuru'aana merkaaɓe e mopeereeɓe.

Ndelle Doygal na teddi. Haajaa wi'ee ko ɓuri ngal teddude nder Leydi walaa, so na woodi du, tawete na famɗi.

Ngarɗo heɓa laamoo Burkina Fu, tilay hunoo. Doygal ngal hunortoo alla e kanngal won hoore sariya.

Nder Doygal Burkina ɗo, sarɗiiji 173 njoyyinaa. Sarɗi arano fu fu, joyini koo na woɗii ko ɓii Burkina senndee tampinee taadu koo mbuuduurim yo feereeri. So neɗɗo janngii Doygal ngal faa woɗii, tawan koo bone goɗɗo leeɓaa nyaama neɗɗo.

Ndelle bone ko'do du, leeɓaa nyaame, saboo koddo kaa yo koddo, wanaa kom pullo, wanaa kom kaaɗo. Koddo na ɓuri fay rimdannde saboo so won ko hewtii ma, ni kam warata fadde rimdannde maaɗa faamude. Na hasii kam pay faaminta rimdannde maaɗa.

Ndelle ko ɓuri koddo walaa. Ɗuum saabii de fay gooto leeɓaa warude banndum taadu koo yo pullo maa yo kaaɗo. Leydi men Burkina ndi, heɓa ndi wooɗa, kanaa ummiiɗo fu, fadde muuɗum wi'taade pullo maa kaaɗo, wi'too yo burkinaajo tay.

waawaa ummaade kawrondina yimɓe maaɗa, kippowoɗon wuro, mbaron mo kaajaɗon.

Tataɓal, warhooreeji ɗi fu, yo maroobe ɓuri wareede. Maroobe ɓeen du, tawete to ngoni toon keewaa sanne : kulataake, kulantaake.

So wanaa ko a hulataa joomum, a hulantaa ɗum, a waawaa mbaraa yimɓe hannden, pinda e mooɓugol mayɓe muɓɓoy, de kawronndinaa mbuuduuri maaɗa njahon saabeeje toon, mbarowon woɓɓe faa hannden, nder mooɓooɓe ɓeen.

Nayaɓal, fiyeede kaa yo ɓureede semmbe, de fiyee daasee, yo ɓureede yimɓe.

Ndelle warude goɗɗo ɲaadu on ɓuru ɗum yimɓe na waawi minnyande leydi Burkina fu baasi saboo mono fu na woodi ɗo mbuuduurim heewiri.

Joyaɓal, nder Burkina fay gooto walaa laawol sarana sariya hoorem. Nde toonyaɗaa fu, so tawii a waawaay fotude e toonyiiɗo ma, laamu njewɗaa holloyde : delege wuro na ɗoon, poliisi na ɗoon, jandarma na ɗoon, yimɓe laamu kolleteeɓe na keewi. Ko saabii ndelle de toonyaaɗo fu na hawronndina mbuuduurim na hippowoo koole maroobe ?

So won ɗo neɗɗo ndaardi ni tawan yo rafi anndal saabotoo warhooreeji keewɗi : warhooreeji ɗi nafataa mbaranaaɓe, nafataa mbaruɓe.

Mi wi'an rafi anndal saabotoo ɗum saboo anndudo jaɓataa waɗude koo sariya haɗi sakko ɗo laatii yo *Doygal* leydi haɗi. Nder Doygal Burkina, warude ɓii aadama yo haɗa, yo mboɗa.

so wanaa laddeeru ni yo fowru, njooɗoroo duuɓi e kitaale faa pobbi e laddeeji ngarowa ndila. Ndeen noon, kamɓoy du ndillata nokkuure ndeen, njoppana ndemooɓe. Wakkati gom, yo ndemooɓe ndiiwata ɓe.

Weetii fu, en nanan goɗɗo na wi'a : "Do, yo nokkuure maamiraaɓe am". De yeggita koo wanaa ko wonnoo arande woni.

Hannden ɗo ngonɗaa e Burkina fu, yo wuro maaɗa ngonɗaa. Tinna tan, taa mbonnanaa fay gooto. Tinna du celaa wi'ude : "Min yaa, yo mi hoɗu. So mi eggay subaka ni yo kiikiiɗe eggan-mi, mi hoɗowa nokkure maaniire".

Durooɓe, celee hoɗa hotta. Sukaaɓe tan hoɗa hotta woodani. Ko saabii de dooɗo koɗuɗon fu na on mbi'ee on werɓe?

Ngoonga ! Koɗuɗo yo beero. Kaddi fu yo hoɗu, yo weeru. So daway ni yo hiirndan. Ndelle kaddi fu so on koɗooɓe, on mbi'ete, on werɓe.

Wanaa on werɓe le ! Do neɗɗo yottii, tawi ladde ɓaleere, de howi waɗi wuro, wanaa beero. Tawuɗo ɗum, ɗoon, won beero. Muuyuɗo binngal koole waɗa ngesa, oon won beero.

Ndelle anon durooɓe, tinnee. Do tawuɗon ladde ɓaleere de nyiɓuɗon faa wari waylii wuro, tinnee taa njooɗoree ɗoon ko on koɗuɓe. Wanaa on koɗuɓe. Yo wuro mon ngoɗɗon. Do tawaɗon e Burkina fu, so on ndimii de on ndanyii ɗoon, ɗoon won wuro mon. Saboo ɗoon won wuro baaba ɓii'on. Doon won wuro ɓii'on.

Do njoodoridon duuɓi e kitaale, fadde godɗo e warde wi'a yo nokkuure baabam, mbi'ee yo nokkuure moodon. Saboo yo nokkuure moodon. Yo wuro moodon. Yo wuro baaba ɓii'on. Tinnee taa godɗo riiwa on ɗoon. Heɓa taa ndiiwedon ɗo njoodidon, miccitee:

1. Do njoodidon fu, taa njoodoree koo on heggooɓe jaango maa faɓɓi jaango. Mawuuri maa mattuuri. Njoodee ba ɗoon tabitoton.

2. Do ceedudon fu, so ndunngu warii, aawee de ndemon gese.

3. Nyannde ndemoowo muuyi remude dow goti moodon naatirdi ladde, tinnee taa koynanee ɗum. Kaalowee laamorde fu ɓurnde ɓadaade on ko joomum wadi de termon jogaade nokkuure mon. Taa karee fiyondireede saboo fay fiide daaba hannden na waawi minnyande on ko tiidi.

4. Do durooɓe ngadi ɗiɗo maa tato fu, na leeɓi ngaɗa waalde nde laamorde anndani, ko ɓuri wodude, tawee departema na anndi fiyaa muuɗum. Ngaɗee baale durooɓe de ngaɗon baale ndemooɓe. Tewtee ardo ndaaroowo no ngaɗoton de maral moodon yaha yeeso, de goti taa paddee, de wuro fu laatoo jam e jaleeɗe.

Fadde maa wi'taade pullo maa kaaɗo, wi'ta burkinaajo.

En ndaroo heɓa mo toonyaaki, taa toonya godɗo minnyana ɗum wareede.

Duuɓi cakitiidi ɗi, marooɓe mbaraama sanne. Heewɓe e maɓɓe toonyaaki. Hoddiraaɓe muɓɓoy maa sukaaɓe muɓɓoy toonyii de toonya o wari nyaami ɓoy. Noy njewuden wadude heɓa mo toonyaaki taa waree ?

Arande, durooɓe e ndemooɓe kaɓataano. No bononda nyalli na foti fu, ɓe kawran, ɓe kokkondira hakkillooji, ɓe pota. Maa jom ngesa sawroke, maa duroowo wi'aama yoɓa.

Wakkati gom, yo jom ngesa bonnanta maroowo. Maa soppii nagge, maa tapppii nge faa nge waatii. Jom nagge du na waawi sawroo maa yomna ndemoowo.

En kantira haala ka, koo arande, fay gooto miilataako hippowaade banndum taadu bononda ngesa maa soppere nagge. Mono fu yo cawraagu ardinannoo. Ardiniraa cawraagu dow koddal, ardinira cawraagu koo anndaa ko Alla resani ɗum.

Hannden hannden, mi taykoke mi tawii koo cawraagu walaa fay seeda. So wanaa gorgal maroowo waraa ni yo lettugal. Ko saabii ndelle ? So won no ndaarduden ni en tawan :

Aranan fu, so nedɗo bonnanaama, ni warataa bonnando ɗum. Yo a yomnoto ɗum nguli maaɗa. So a warii ɗum, a wadii mursu ẹ *lennga*. A heɓataa njoɓoowo ma nguli maaɗa. Beydi du, so mo mbaruɗaa o na jogii gaɗaaɓe, hoyantaama sakko a daranto ndemndi ngesa maaɗa.

Didaɓal, so a tilsinii koo tilay mbarowaa godɗo njoɓiraa bononda oon, bonnando ma mbaroytaa, wanaa mo kawruɗaa fu. A

Debbo ndaarunoo gorum ni ɓeerndem metti. O wi'i rooka Alla ɗum warta no ɗum worndunoo. Moodibbo men rookii Alla ngoraakum warta no worndunoo. Alla yeddaay. Ngoraaku moodibbo men warti no worndunoo. Alla holli o, koo tati o ɗaɓɓunoo, tati o waɗanaa.

Ndelle so neɗɗo na hooloo goɗɗo, fay so deekum, taa hooloo diwtina. Saboo reedu jemma sumpalew, nduu dawii nduu daraaki, kammbu warii, nimre foodii, e maayo manngo Alla ɓuri mawnude, e goɗɗo, kam ɓoy poti luggude.

Neɗɗo anndaa ko woni e nimre, neɗɗo anndaa ko woni e maayo maango, neɗɗo anndaa ko woni e reedu jemma. Ndelle fadde maaɗa e hoolaade goɗɗo heɓa ndawriden fu, hoola hoore maaɗa tay.

Politikki e kaananke wuro

So politikki ummoke hakkunde kawtuɓe suudu baaba, toy kaananke wuro yoni heedude, heɓa politikki taaɓoo yoppa suudu baaba na hawriti ?

So kaananke waɗataa politikki, leeɓaanaa hettinanoo ngarɗo fu haala haala politikkim, yoppa suudu baaba na wonnoo ɗo woni.

Ndule suudu wi'etee suudu baaba ? Suudu noddirteendu suudu baaba won suudu ndu neɗɗo naatata de tawa mo ndaari fu yo minyum maa mawnum, yo ɓiyum maa taannum, yo innam maa bammum, yo mo hawti golle maa mo hawti kumpa...

Nder suudu nduun, tawaaɗo fu yo a jewu ɗum. Nde laatii on enɗam ngootam e nde laataaki fu. So na a haɓda ɗum, kanaa kaɓaa keddaa. So a mana ɗum, manaa ba walaa dagu.

Nder suudu baaba, senndiiru walaa. Saboo fay gootum seedaay. Fu wartii ba enɗam. Mo a waɗanaay fu yo a heɓaay bawɗe. Wanaa a muuyaay, yo a waawaay.

So suudu baaba mawnii, tilay tawree ardo. Ardo oon na noddiree jooro so suudu fotorndu. So suudu mawndu, ni ardo noddiree amiiru.

Jooro e amiiru fu e laarabuure ittaa. Kamɓe ɓeen won kawjotooɓe suudu baaba. Be njeyaa ɓurnude fay gooto. Be njeyaa famɗinde fay gooto. Mo ɓe ngaɗanaay, ɓe leeɓaa bonnande ɗum.

Termuɗo ɓantude suudu baaba fu, jooro e amiiru na leeɓi mballa ɗum. Baka maɓɓe walaa koo o, yo moodibbo, koo o, yo seyɗaani, koo o, yo talka, koo o yo jom buudi. Mo bone hewtii fu, na ɓe njey wallude ɗum.

Ndelle kaananke lobbo, amiiru lobbo, won mo anndaa senndiiru, ndarantoodo ndaraniido suudu baaba fu. De so politikki warii, toy kaananke leeɓi heedude ?

So rewii faa Alla wadii ma, a kaananke, yuwde amiiru faa yaade jooro, so politikki naatii leydi maada, a leeɓi anndude do keedataa, heɓa taa politikki o bonnina suudu baaba.

Nder ko politikki wadi Burkina hitaande 2002 dum, kaanankooɓe moosinkooɓe heewɓe paamii ko nafata suudu baabii ɓoy. Heewɓe maɓɓe yamitoke ko leeɓi wadeede.

Heedande o, naa heedande oo to, ɓuri ? Heedande ɓiɓɓe suudu baaba ndu, ɓuri, naa heedande janano o, ɓuri ? Nder ɓiɓɓe baaba ɓe, heedande mo rimi, ɓuri, naa heedande mo taani ?

Kaanankooɓe ɓeen, tawii jaabu ngu na tiidi. Ndelle ɓe mbi'i gido Alla fu, itta mo miilotoo na waawi wallude ɓantaare suudu baaba.

Nder ko politikki o wari faa taaɓii dum, hamnde wadaay. Fay gooto du miilaaki, kaananke wadii ko boni. Hoolaare na heddii ley maɓɓe ɓe fu, hakkunde kaanankooɓe e suudu baaba.

Ndelle suudu baaba so bonii, ni yo ardom bonni dum. So woodii du, yo ardom woodini dum.

Anon ardiiɓe, nde suudu baaba woodi ndee, ɓuri wooɗande adunaaru fu. Mballee en, nde weeti fu, tawee ndeen suudu baaba ɓuri wooɗude. Ndelle taa cenndee !

So ardiido suudu baaba senndii fu, wadii ko tawray artiiɓe. Suudu baaba wanaa ko senndetee. Alla wallu en e cenndooɓe suudu baaba.

Dawru ko ɓuri welde ma fadde maa dawridinde godɗo

Mawɗo so mawnii, na leeɓi tawee na anndi ko haajaa. Leeɓaa tawee inam maa bammum, ɓiyum, taanum, minyum, maa mawnum maa esum, maa deekum won ndawronoowo dum.

Wadiino e jamaanuuji, moodibbo ndewudo Alla, njidɗo Alla sanne. O dewli dendiiko togooso. O yidi dum faa walaa heese. O hoolii dum du faa walaa heese. O wadataa ko deekiiko haajaaka, no o fotiri yidde dum.

Nyannde gom, jemma kutuba hiiri. Moodibbo men hiirdi e juulde. O waaldi e juulde faa do laamdo subahaana ɓannginani o, o rookoo kulle tati heɓa wadana o, o heɓa ko o wuurdi e adunaaru.

Moodibbo men findini deekum haalani. O wi'i : "Min e nilaado Alla ngoddunoo jooni. Nilaado Alla wi'i, kulle tati Alla haajaa wadande kam. So mi rookoke de, jooni Alla wadana kam de. Yaha wara fu walaa. Min du mi muuyaay luttude ma. Duum de pindin-mi ma heɓa kaalanaa kam ko leeɓum rookaade".

Dey moodibbo wi'i gorum wo'nii gada findinii dum heɓa kokkondira hakkillo, nji'ta ko njoni rookaade Alla. Debbo o jaabii o wi'i : "Dow hoore arande fu, a pamdoraado, rooka ndanyaa ko ɓeydanadaa". Moodibbo na anndi ko deekum haajaa. Ndelle yeddaay. Heddii daɓɓi ko deekum wi'i.

O ɓeydanaa faa yottii teppere makko. Debbo ndaarunoo gorum ni wi'i gasaay : "Rooka faa ɓuytoo". O wadi ko deekiiko wi'i. Alla famdinani o ngoraaku makko faa jaasi no worndunoo arande.